

Platón, Arisztotelész, Kant és Spinoza munkássága

Az ókori etika

Platón (Kr. e. 427-347):

Szókratész tanítványa. Az egész emberi társadalom alapjának az erkölcsöt tekintette az *Állam* című munkájában. A társadalom irányítását a bölcselekre, filozófusokra bízta. Szerinte ők képesek eleve a jó felismerésére. Fontos szerepe van a tanításban az értékeknek. Elgondolásában **két világ** létezik: a *mindennapi*, ahol élünk, ez az érzékelhető világ, s az *ideális világ*, ehhez csak közeledni tudunk. A legfőbb értékek: a Jó, az Igaz, a Szép.

Az ideák elmélete szerint minden dolognak megvan a tökéletes képe, de a földi világunkban ehhez csak alkalmazkodni tudunk.

Így az erényeknek is megvan az ideája. Az Államban négy erény található: bölcsesség, bátorság, igazság, józan önmérséklet.

Műveiben megjelenik a felelősség kérdése, s a szeretet fontossága. Szerinte a boldogság csak a legfőbb értékekre irányuló életvitel alapján érhető el.

Arisztotelész (Kr. 384-322):

Az etika első rendszerbe foglalója. Etikai művei: az Eudemoszi Etika, a Nagy Etika és a Nikomakhoszi Etika.

Arisztotelész is megtervezi az ideális államot. Szerinte az *eszményi polgár* az, aki az erényes életet választja. A boldogság az erényes élet által érhető el.

A jó jellem minden emberi lényben benne van, de a gyakorlat által kell kifejleszteni. Az erény és a hitványság közötti választás a hatalmunkban áll, különbséget tesz *észbeli és erkölcsi erények* között.

Észbeli erények: bölcsesség, éleslátás, okosság.

Erkölcsi erények: nemeslelkű adakozás, mértékletesség, bátorság, áldozatkészség. Az erény végcélja az erkölcsi jó.

Arisztotelész fontosnak tartja a közösséget. Az egyén boldogulását csak ezen belül tudja elképzelni.

Az újkori etika

Benedictus Spinoza (1632-1677):

Az újkori etika egyik megalapítója. Etika című fő művét csak halála utána jelentették meg 1677-ben. A könyv voltaképpen Spinoza egész filozófiai rendszerét tartalmazza.

Öt részből áll:

- I. Istenről.
- II. A lélek természetéről és eredetéről.
- III. Az indulatok eredetéről és természetéről.
- IV. Az emberi szolgálásról.
- V. Az értelem hatalmáról, vagyis az emberi szabadságról.

Minden rész definíciókkal kezdődik, majd jön a bizonyítási szakasz.

Főbb gondolatai a következők: A világ egységes. Egyetlen szubsztancia (önmaga oka) van, Isten vagy a természet.

Nála az Isten nem személyes Isten, amely egységet alkot a teremtett természettel. A világban minden szükségszerű, véletlenek nincsenek.

Az ész által lehetünk szabadok, szabadságunk a szükségszerűség felismerése. Az ész segít uralkodni szenvedélyeinken, de ez nem jelenti azt, hogy le kell mondanunk a szenvedélyekről, az örömről, a javokról.

Azonban figyelembe kell vennünk, hogy az igazi szabadságot, az erényes életet csak a természettel, vagyis Istennel erkölcsi összhangban érhetjük el.

A boldogság maga az erény. A megismerés, a természet megértése megszabadít bennünket a halálfélelemtől is. „A szabad ember semmire sem gondol kevésbé, mint a halálra, bölcsessége nem a halálról, hanem az életről való elmélkedés.” (Spinoza: Etika)

Immanuel Kant (1724-1804): a felvilágosodás nagy alakja.

Filozófiájában bizonyítja az ész (racionalizmus) és az érzéki benyomások (empirizmus) egymásra hatását. Kant hangoztatja, hogy a természet területén nem beszélhetünk erkölcsről. Az erkölcs független a newtoni világ törvényszerűségeitől.

Kant azt kutatja, mi az erkölcsi tudat alapja. Mitől tekinthető egy parancs erkölcsi parancsnak?

A kérdésekre *Az erkölcsök metafizikájának alapvetése* (1785), *A gyakorlati és kritikája* (1788, a kritika elnevezés Kantnál inkább az elemzés jelentést foglalja magába) és *Az erkölcsök metafizikája* (1795) című műveiben keresi a választ.

Szerinte **kétfajta emberfogalom** létezik: az „eszmei” ember és a „létező” ember.

Az első a szabadság birodalmát képviseli, a második a szükségszerűség birodalmát. Az ember mint empirikus lény a szükségszerűség birodalmába tartozik, mint észlény pedig a szabadság birodalmába. Az erkölcsi törvény parancs formájában nyilvánul meg a „létező” ember számára. Ez a parancs a kategorikus imperatívusz (feltétlen parancs, amelyik objektív, magától értetődő, követendő).

Léteznek ún. feltételes parancsok is, melyeket bizonyos célok elérésére követhetünk.

Az a cselekedet erkölcsös, amely autonóm akarati döntés alapján jön létre, vagyis a gyakorlati ész motiválja. Aki így cselekszik, helyesen cselekszik, mert teljesíti kötelességét. Kötelességből akkor cselekszünk, ha erkölcsi ésszerűség vezet bennünket.

Kant hangsúlyozza az ember önállóságát. Az erkölcsi parancsokat az embernek saját választása, döntése alapján lehet teljesíteni, tehát szabadságában áll a parancsok szerint cselekedni.

(Forrás: Bóna Gézáne Maksay Mária: Emberismeret és etika 11. tankönyv)